



26.4.2011

AH9276

Pääesikunta
Oikeudellinen osasto
PEoik-os
PL 919
00131 HELSINKI

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian pyyntöasiakirja 28.12.2010 Dnro 4489/2/10
PEOIKOS:n asiakirja AH2055/26.1.2011

**LAUSUNTO KOSKIEN PUOLUSTUSVOIMIEN KIRKOLLISTA TYÖTÄ KOSKEVAN
OHJEISTUKSEN JA KÄYTÄNNÖN NYKYTILAA**

Pääesikunnan henkilöstöosaston kirkollisen alan lausunto koskien puolustusvoimien kirkollista työtä koskevan ohjeistuksen ja käytännön nykytilaa on liitteessä 1.

Kenttäpiispa

Hannu Niskanen

Kenttärhovasti

Seppo Ahonen

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

LIITTEET

Liite 1 Pääesikunnan kirkollisen alan lausunto

JAKELU

TIEDOKSI

LAUSUNTO KOSKIEN PUOLUSTUSVOIMIEN KIRKOLLISTA TYÖTÄ KOSKEVAN OHJEISTUKSEN JA KÄYTÄNNÖN NYKYTILAA

Perustuslain 127 § mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sen mukaan kuin laissa säädetään. Oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla. Kirkollisen työn asema puolustusvoimissa on säädetty laissa. Laki puolustusvoimista, valtioneuvoston asetus puolustusvoimista, Tasavallan presidentin asetus sotilas- ja palvelusarvoista sekä kirkkolaki määrittelevät työn aseman ja sen oikeutuksen.

Perustuslain 11§ määrää: Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Lähtökohtana pidetään sitä, että perustuslain 11§:n kuvaamassa uskonnon ja omantunnon vapaudessa on kysymys sisäkkäisistä asioista.

Uskonnonvapaus on perustuslain mukainen perusoikeus. Siihen kuuluu oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus sekä oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Uskonnonvapauslain taustalla on ajatus positiivisesta uskonnonvapaudesta. Siinä uskonto ymmärretään paitsi yksilön valinnaksi myös yhteisön perinteen osaksi. Valtion tehtävänä on turvata uskonnonvapaus ja luoda edellytykset sen toteutumiselle. Nämä perusoikeudet koskevat puolustusvoimien henkilökuntaa ja varusmiehiä.

Yleisen palvelusohjesäännön kohta 447 (YLPALVO 2009) heijastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta sekä viittaa niihin, jotka eivät kuulu evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon ja jotka perustuslain tarkoittamalla tavalla omantuntonsa vastaisesti eivät voi katsoa voivansa osallistua uskonnonharjoittamiseen.

Paraatikatselmusta koskeva yleisen palvelusohjesäännön kohta 415 nostaa erityistapauksena esiin kenttähartauden, jossa se on osana suurempaa kokonaisuutta eli paraatia. Siinä annetaan ohjeet sotilaalle, joka haluaa osallistua paraatiin, mutta joka ei omantuntonsa vastaisesti halua osallistua kenttähartauteen. Jos kenttähartauteen osallistuminen ei omantunnon syistä ole mahdollista, kyseiselle sotilaalle järjestetään muuta palvelusta. Tältä osin kenttähartauteen sovelletaan yleisen palvelusohjesäännön kohdan 447 periaatteita.

Kirkollisen työn toteuttamisessa otetaan huomioon uskonnonvapauteen sisältyvät oikeudet ja vapaudet. Se korostaa oikeudenmukaisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta sekä pyrkii tukemaan kaikkia puolustusvoimissa palvelevia uskontokunnasta tai vakaumuksesta riippumatta.

Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus sekä jokaiselle turvataan oman uskonnon harjoittamisen oikeus. Ketään ei aseteta uskonnollisen tai muun vakaumuksen takia eriarvoiseen asemaan.

Kirkollisiin tilaisuuksiin ja hartauksiin voivat osallistua kaikki varusmiehet uskontokunnasta riippumatta. Jos varusmies vakaumuksensa vuoksi tai omantunnonsyistä ei osallistu kirkollisiin tilaisuuksiin, on perusyksikön päällikkö velvollinen järjestämään hänelle ohjattua elämäkatsomustiedon tai etiikan opiskelua. Varusmiehen uskonnonvapaus toteutuu siinä, että kirkkoon kuuluville varusmiehille järjestetään heidän vakaumuksensa mukaista uskonnollista palvelusta ja vastaavasti kirkkoon kuulumattomille eettistä ja elämäkatsomustietoon liittyvää palvelusta. Varusmiehen vakaumusta kunnioitetaan palvelusohjelmaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Palvelukseen kuuluvat kirkolliset tilaisuudet merkitään viikko- ja päiväpalvelusohjelmiin ja niistä ilmoitetaan asianmukaisesti.

Puolustusvoimien kirkollinen ala on uudistanut hallinnollisen normin ”Osallistuminen kirkolliseen opetukseen ja kirkollisiin tilaisuuksiin” HF15/7.10.2009. Tämän hallinnollisen määräyksen periaatteet on otettu huomioon kirkollisen alan henkilöstön, palkatun henkilöstön ja varusmiesten koulutuksessa.

Varusmiesten koulutukseen liittyen kaikki varusmiehet osallistuvat sille oppitunnille, jolla sotilaspappi selvittää perustuslain ja uskonnonvapauslain kaikkia koskevan uskonnonvapauden merkityksen, sen tuomat oikeudet ja vapaudet. Oppitunnilla kerrotaan kirkolliseen opetukseen ja kirkollisiin tilaisuuksiin ml paraateihin osallistumisen periaatteet, sotilaspapin osuuden varuskunnan henkilöstötuen kokonaisuudessa sekä sen, miten hänet tavoittaa henkilökohtaisen avun saamiseksi. Oppitunnin alussa paikalla ovat myös alokkaiden omat ryhmänjohtajat, jotta myös he saavat päivitetyn tiedon siitä, mitä periaatteita kirkollisessa työssä noudatetaan. Sotilaspappi kertoo myös sen, että hän on virkansa puolesta velvollinen seuraamaan uskonnonvapauden toteutumista, koska sitä edellyttää osaltaan yleisen palvelusohjesäännön kohta 195.



4.5.2011

MH15798
3721/69.05.01/2008

Pääsikunta
Oikeudellinen osasto
PEoik-os
PL 919
00131 HELSINKI

PEOIK-OS lausuntopyyntö AH2055/26.1.2011

MAAVOIMIEN ESIKUNNAN LAUSUNTO PUOLUSTUSVOIMIEN KIRKOLLISTA TYÖTÄ KOSKEVAN OHJEISTUKSEN JA KÄYTÄNNÖN NYKYTILASTA

1. LAUSUNTOPYYNTÖ

Pääsikunta on viiteasiakirjalla pyytänyt Maavoimien Esikunnan lausuntoa siitä, mihin uskonnonvapautta edistäviin toimenpiteisiin Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös 28.10.2010 (diaarinumerot 2878/4/08, 566/4/09 ja 3155/4/09) mahdollisesti on maavoimissa antanut tai antaa jatkossa aiheita.

Maavoimien Esikunnan lausuntona asiassa todetaan seuraavaa:

2. USKONNONVAPAUTTA EDISTÄVÄT TOIMENPITEET MAAVOIMISSA

2.1. Kutsuntojen järjestäminen seurakuntien tiloissa

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on päätöksessään diaarinumero 3403/2/08, 30.9.2009 esittänyt arvostelua seurakuntien tilojen käyttämisestä kutsuntatilaisuuksiin.

Päätöksen jälkeen Maavoimien Esikunta on 14.9.2010 antanut asevelvollisuusalan määräyksen (MAAVHSM 002 - ASEVELVOLLISUUSALA, KUTSUNTA JA ALUETOIMISTON JÄRJESTÄMÄ TARKASTUS SEKÄ NAISTEN VAPAAEHTOISEN ASEPALVELUKSEN VALINTATILAISUUS), jossa on ohjeistettu seurakuntien tilojen käyttöä kutsuntoihin seuraavasti:

Kohta 2.4. Kutsuntapaikkojen vaatimukset ja vuokraaminen

"Seurakuntien (vast) tilojen käyttöä tulee välttää aina, jos se on mahdollista. Jos em. tiloja joudutaan käyttämään, niin kutsuntapostissa lähetettävään tiedotteeseen on lisättävä informaatio siitä, että kutsunnanalaisella on mahdollisuus käydä muuallakin kuin uskonnollisen yhteisön tiloissa järjestetyssä kutsuntatilaisuudessa"

Asia on ohjeistettu tuomaan esille myös kutsunnanalaisille lähetettävässä tiedotteessa seuraavasti:

Kohta 2.7.1. Esimerkki kutsunanalaisille lähetettävästä tiedotteesta

"Osa kutsuntatilaisuuksista järjestetään seurakuntien tiloissa. Jos tunnette, että vakaumuksenne puolesta ette voi osallistua kyseisissä tiloissa pidettävään kutsuntatilaisuuteen, ilmoittakaa asiasta __ Alue toimistoon __ mennessä, jolloin Teille määrätään korvaava kutsuntatilaisuus".

Edelleen määräyksessä on esimerkki seurakuntiin lähetettävästä kutsusta, jos tilaisuus on heidän tiloissaan.

Kohta 2.10. Esimerkki seurakuntiin lähetettävästä kutsusta

" Toivomme, että Teillä tai edustajallanne on tilaisuus kunnioittaa kutsuntatoimituksen avausta läsnäolollanne. Seurakunnan edustajalle varataan tilaisuus esittää lyhyt, korkeintaan 5 minuutin mittainen tervehdys kutsunanalaisille. Tervehdyksen esittäminen on vapaaehtoista.

Kutsunanalaiset edustavat hyvin erilaisia uskonnollisia vakaumuksia. Perustuslain (11 § ja 22 §) ja eri kansainvälisten sopimusten takaama uskonnonvapaus merkitsee sitä, että kaikille kutsunanalaisille tarkoitettu kutsuntatilaisuus ei saa sisältää uskonnon harjoittamista eikä papin puheenvuoro sen takia voi olla julistuksellinen.

Sen sijaan tervehdyksessä voi käsitellä sotilaan uskonnollisten tarpeiden huomioonottamista ja hoitamista tai sitä, kuinka eettinen toimintakyky on sotilaan toiminnan kivijalka. Esille voi ottaa varusmiesten tukiverkoston, jossa omalla tärkeällä paikallaan - muun henkilökunnan, esimerkiksi lääkärin ja sosiaaliterapeuttin rinnalla - toimivat kansankirkkoja edustavat sotilaspapit. Tervehdykseen voi ottaa luontevasti myös jonkun esimerkin omasta tai lähimaisen varusmiespalveluksesta".

Edellä kerrotun perusteella maavoimissa on toteutettu kutsuntoihin liittyen toimenpiteitä, joilla on pyritty takaamaan se, ettei kutsuntatilaisuuksiin sisälly uskonnollisia elementtejä, joiden voitaisiin katsoa olevan ristiriidassa Suomen perustuslain 11 §:ssä turvatun uskonnon- ja omantunnon vapauden kanssa.

2.2. Uskonnonvapauden toteutuminen varusmiespalveluksen aikana

Maavoimien Esikunta on käsitellyt uskonnonvapauden näkökulmasta asevelvollisen palvelusvelvollisuuden suhdetta muuhun lainsäädäntöön lausunnossa ME35599/22.10.2008.

Siinä on todettu, että Maavoimien Esikunnan näkemyksen mukaan puolustusvoimissa noudatettu käytäntö, jonka mukaan evankelis-luterilaiset ja ortodoksiset varusmiehet osallistuvat palvelustehtävään

puolustusvoimien kirkollisiin tilaisuuksiin, ei ole ristiriidassa voimassa olevan perustuslain uskonnonvapautta koskevan sääntelyn kanssa.

Menettelyllä ei voida katsoa ketään omantuntonsa vastaisesti pakotettavan osallistumaan uskonnon harjoittamiseen. Palvelusvelvollisuus koskee vain edellä mainittuihin kirkkokuntiin kuuluvia varusmiehiä ja se perustuu heidän omaan valintaansa kuulua kirkkoon.

Samalla on kuitenkin tuotu esiin, ettei tuolloin voimassa olleessa ohjeistuksessa, mikä pätee samalla tavalla nykyiseen ohjeistukseen, ole säännelty tilanteita, joissa edellä mainittuihin kirkkokuntiin kuuluva ilmoittaisi kirkollisiin tilaisuuksiin osallistumisen olevan vastoin hänen vakaumustaan tai hän ei jostain muusta syystä johtuen haluaisi niihin osallistua. Tuolloin hankittiin kahden joukko-osaston, Kainuun Prikaatin ja Reserviupseerikoulun, lausunnot. Niistä kävi ilmi, ettei tämän kaltaisia tilanteita ole juurikaan käytännössä ollut eikä niitä siten ole koettu ongelmallisiksi. Mikäli tämän kaltainen pyyntö sotilasesimiehelle esitetäisiin, oltaisiin asiassa mitä todennäköisimmin yhteydessä joukko-osaston sotilaspastoriin ja sitä kautta pyrittäisiin ratkaisuun, jossa otettaisiin huomioon henkilön esittämät perusteet vapautuksen pyytämiseksi.

Edellä lausuttu on edelleen voimassa ja siinä Maavoimien Esikunnan näkemyksen mukaan on myös mahdollistettu ns. negatiivisen uskonnonvapauden toteutuminen.

Esimerkkeinä maavoimien joukko-osastoissa annettavasta kirkollisen työn esittelystä on tähän lausuntoon liitetty Maasotakoulussa ammattialupseerien koulutuksessa käytetty kirkollisen työn opetuspaketti ja kuvaus Kainuun Prikaatin kirkollisen työn esittelyoppitunnilla alokkaille annettavasta kirkollisen työn tilaisuuksia koskevasta ohjeistuksesta sekä sen perusteista.

3. LOPUKSI

Maavoimien Esikunta toteaa lopuksi, että kerrottua pidemmällä menevä ns. negatiivisen uskonnonvapauden toteuttaminen edellyttäisi selkeää valtakunnallisen ohjeistuksen muutosta. Tähän Maavoimien Esikunta ei kuitenkaan näe olevan tarvetta, koska nykyisiä menettelytapoja ei ole koettu tältä osin ongelmallisiksi eikä Maavoimien Esikunnan tietoon ole tullut tilanteita, joissa kirkkokuntaan kuuluva sotilas olisi katsonut joutuneensa vastoin vakaumustaan osallistumaan uskonnollisina pidettäviin tilaisuuksiin.

Esikuntapäällikön sijainen
Prikaatikenraali

Veli-Pekka Parkatti

Sotilaslakimies (sektorijohtaja)
Varatuomari

Juha Lindberg

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

LIITTEET

MAASK:ssa käytössä oleva koulutuspaketti uskonnonvapaudesta
KAIPR:n kirkollisen työn periaatteita kuvaava selvitys

JAKELU

TIEDOKSI



26.4.2011

DH4316
1193/69.05.01/2011

Pääesikunta
Oikeudellinen osasto
PEoik-os
PL 919
00131 HELSINKI

PEOIK-OS lausuntopyyntö AH2055

MERIVOIMIEN ESIKUNNAN LAUSUNTO KANTELUUN USKONNON VAPAUSTESTA

Yleistä

Merivoimia on viiteasiakirjalla pyydetty antamaan lausuntonsa asiassa, joka liittyy eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen 28.12.2010 lähettämään lisäselvityspyyntöön (dnro 4489/2/10) erityisesti Yleisen palvelusohjesäännön jumalanpalveluksia ja hartauksilaisuuksia sekä kenttähartautta koskevien kohtien tulkinnasta ja tarkoituksesta sekä yleisemminkin siitä, mihin uskonnonvapautta edistäviin toimenpiteisiin hänen esittämänsä arviot ovat antaneet mahdollisesti aihetta. Keskeisimpänä kysymyksenä esiin ao. lisäselvityspyynnössä nousee Puolustusvoimien järjestämiin jumalanpalveluksiin, hartauksilaisuuksiin ja kenttähartauksiin osallistumisen ohjeistamista erityisesti evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuuluvien osalta.

Merivoimat pyytää kohteliaimmin kiinnittämään asiaa käsittelevien huomiota siihen, että Suomessa ei ole selvityspyynnössä mainittua valtionkirkkoa. Tendenssinomaisessa ja kirkkokriittisessä tarkoituksessa kyseistä termiä käyttävät nykyisin vapaaajattelijat. Neutraaleissa asiayhteyksissä evankelis-luterilaisesta ja ortodoksisesta kirkosta käytetään yleisesti nimitystä kansankirkko.

Uskonnonvapauslaki (2003) liittyy länsimaiseen, positiivisen uskonnonvapauden perinteeseen ja poikkeaa tässä mielessä selvästi edellisestä (1923). Yleisen palvelusohjesäännön (YLPALVO 2009) kohta 447 heijastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Merivoimien kirkollisessa työssä seurataan tarkasti uskonnonvapauslain toteutumista niin positiivisen kuin negatiivisenkin uskonnonvapauden näkökulmasta: Kaikille pyritään uskontokunnasta riippumatta takaamaan mahdollisuus harjoittaa uskontoaan; ketään ei vastoin omaatuntoaan ja vakaumustaan veloiteta osallistumaan uskonnonharjoitukseen.

Varusmiespalvelustaan suorittavat ovat palvelukseen astuessaan täysi-ikäisiä ja ovat näin ollen tosiasiallisesti voineet valita, kuuluvatko johonkin uskonnolliseen yhteisöön vai eivät.

Perustuslaki ja sen tulkinta

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies lainaa 28.12.2010 antamassaan päätöksessä Puolustusvoimien kirkollista työtä ym. koskeviin kanteluihin (dnro 2878/4/08, 566/4/09 ja 3155/4/09) Perustuslakivaliokunnan päivähoiton järjestämisestä sosiaalivaliokunnalle antamaa lausuntoa 21.12.1982 (PeVL 12/1982 vp.) negatiivisen uskonnonvapauden näkökulmasta: *Vapaus uskonnosta koskee kaikkia kansalaisia ja on periaatteessa riippumaton uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä.*

Perustuslakivaliokunta käsitteli samaista kysymystä sivistysvaliokunnalle 20.1.1983 antamassaan peruskoululakia ja lukiolakia koskeneessa lausunnossa (PeVL 13/1982 vp.). Siinä todetaan, ettei hallitusmuodon 8 ja 9 § nimenomaisesti takaa vapautta uskonnonharjoittamisesta ja että tuolloin voimassa ollut uskonnonvapauslaki rajoittaa uskonnonopetuksesta vapautumisen vain oppilaisiin, jotka eivät kuulu siihen uskontokuntaan, jonka tunnustuksen mukaista opetusta koulussa annetaan.

Uskonnonvapauslaki ja sen tulkinta

Uskonnonvapauslain (2003) valmistelun yhteydessä hallitus lisäsi uskonnonvapauskomitean lakiesitykseen kaksi pykälä, joiden tarkoituksena oli velvoittaa oppilaitokset tiedottamaan etukäteen oppilaiden huoltajille ja täysi-ikäisille oppilaille koulun toimintaa sisältävistä jumalanpalveluksista ja muista uskonnon harjoittamiseksi katsottavista tilaisuuksista sekä informoida siitä, miten huoltaja tai opiskelija itse saattoi ilmoittaa, ettei osallistu ko. tilaisuuksiin. Eduskunta poisti nuo pykälät perustuslakivaliokunnan mietinnön mukaisesti tarpeettomina: valiokunta näki, ettei perustuslaki tarvinnut näiltä osin täsmentävää sääntelyä. Taustalla olivat osaltaan loogiset ja periaatteelliset syyt: Ajatus siitä, että oman uskonnon harjoittaminen voisi olla asianomaisen omantunnon vastaista, on erittäin vaikeasti ymmärrettävissä.

Eduskunnan tekemä, uskonnonvapauskomitean esityksen mukainen päätös lain sisällöstä, so. päätös hallituksen lisäämien pykälien pois jättämisestä, heijastaa lainsäätäjän kantaa: kirkkoon kuuluvalla ei voi katsoa olevan omantunnon syitä kieltäytyä oman uskontonsa harjoittamisesta. Päätös asiallisesti ottaen osoittaa, että Perustuslakivaliokunnan 21.12.1982 antamaa lausuntoa (PeVL 12/82 vp.) ei voida tulkita siten, että se tarkoittaisi automaattisesti vapautta uskonnonharjoittamisesta uskonnolliseen yhteiskuntaan kuulumisesta riippumatta.

Professori (emeritus) Juha Seppo toimi niin uskonnonvapauskomiteassa kuin perustuslakivaliokunnan asiantuntijana uskonnonvapauslain laadinnan yhteydessä. Hän on uskonnonvapauskysymysten kiistämättömänä asiantuntijana ruotinnut laajasti ao. tematiikkaa kirjassaan *Uskonnonvapaus* (Edita 2003) tuoreeltaan uskonnonvapauslain valmisteluprosessin tultua päätökseen. Nyt puheena olevaa kysymystä hän on avannut seuraavasti:

Mikäli oppilaalle ja opiskelijalle olisi säädetty oppilaitosten yhteisistä uskonnollisista tilaisuuksista vapaa, uskonnollisesta yhdyskunnasta

riippumaton vetäytymisoikeus, samaa periaatetta olisi luonnollisesti voitu soveltaa myös kaikissa muissa valtion laitoksissa. Esimerkiksi puolustusvoimissa niin luterilaiseen kuin ortodoksiseen kirkkoonkin kuuluvilla varusmiehillä olisi ollut oikeus vetäytyä kaikista uskonnollisista tilaisuuksista. Samaa käytäntöä olisi voitu soveltaa myös muissa yhteiskunnallisissa laitoksissa. (Seppo 2003, 189.)

Opetushallituksen 28.2.2006 antaman tiedotteen mukaan ketään ei voida perustuslain 11 §:n 2 momentin mukaan velvoittaa osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnollisiin tilaisuuksiin. Kyseisessä tiedotteessa ei mainita erikseen mitään kansankirkkojen jäsenistä. Matti Lahtinen ym. teoksessaan *Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä*, johon eduskunnan apulaisoikeusasiamies päätöksessään 28.12.2010 (dnro 2878/4/08, 566/4/09 ja 3155/4/09) viittaa, tulkitsee asian väljemmin: Huoltaja voi hakea vapautusta, vaikka kysymyksessä olisi oppilaan oman uskonnollisen yhdiskunnan tilaisuus (Lahtinen ym. 2006, 126). On huomattava, että uskonnonvapauslain mukaan vapautuksen perusteena voi olla ainoastaan uskonnonharjoittamisen sotiminen omaatuntoa vastaan.

Kansankirkkojen säädökset

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Kirkkojärjestyksen (8.11.1991/1055 v. 1993) 1 luku, 5§, 1 mom edellyttää, että *kirkon jäsenen tulee osallistua jumalanpalvelukseen, käyttää muutenkin armonvälineitä ja edistää seurakunnan tehtävän toteuttamista.*

Asetus ortodoksisesta kirkkokunnasta (6.3.1970/179) 2. luku, 15 § toteaa saman asian papin tehtävien näkökulmasta: *Papin on annettava seurakuntalaisille kristillistä opetusta sekä kirkossa että muualla seurakunnassa.* Suomen ortodoksisen kirkon verkkosivustolla kuvataan ortodoksisen uskon ja arkielämän läheistä suhdetta seuraavasti: *"Ortodoksisuudelle on ominaista uskon ja elämän voimakas yhteensuuluvuus. Kirkon piirissä puhutaan usein käsitteestä ortopraksia, joka tarkoittaa oikean uskon toteuttamista jokapäiväisessä elämässä."* Ortopraksian näkökulmasta on vaikeaa kuvitella tilannetta, jossa jumalanpalvelukset tai hartaudet olisivat kirkon jäsenen omantunnon vastaisia.

Johtopäätökset

Puolustusvoimissa tulkitaan siten, että evankelisluterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuuluvat ovat ilmaisseet vakaumuksensa kirkkoon kuulumisellaan. Lähtökohdana pidetään sitä, että perustuslain 11§:n kuvaama uskonnon ja omantunnon vapaudessa on kysymys yhdestä asiasta, ei kahdesta. Kuuluessaan jompaankumpaan Suomen kansankirkoista henkilö ilmaisee samalla vakaumuksensa, joka ei voi olla lain tarkoittamalla tavalla ristiriidassa hänen jäsenyytensä kanssa.

Näin muodoin YLPALVO 2009, 447 viittaa niihin, jotka eivät kuulu em. kirkkoihin ja

joitka perustuslain tarkoittamalla tavalla omantuntonsa vastaisesti eivät voi katsoa voivansa osallistua uskonnonharjoittamiseen. Edellytyksiä vapauttamiseen kirkollisesta työstä, ko. tapauksessa jumalanpalveluksiin ja hartauksiin, on siis kaksi: kuulumattomuus kansankirkkoihin sekä ko. uskonnonharjoittamisen oleminen oman tunnon vastaista.

Paraatihartautta koskeva kohta YLPALVO2009, 415 nostaa erityistapauksena esiin paraatihartauden, jossa uskonnonharjoitus (kenttähartaus) on osana suurempaa kokonaisuutta eli paraatia. Siinä annetaan ohjeet sotilaille, joka haluaa osallistua paraatiin mutta joka ei omantuntonsa vastaisesti halua osallistua uskonnonharjoittamiseen. Jos paraatihartauden uskonnollisisältöisen puheen kuuleminen ei kuitenkaan oman tunnon syistä käy päinsä, kyseiselle sotilaille järjestetään muuta palvelusta. Näin siis negatiivisen uskonnonvapauden toteutumiseen annetaan kaksi eri mahdollisuutta.

Sotilasvalan ja sotilasvakuutuksen kohdalla eduskunnan perustuslakivaliokunta on linjannut niin, että varusmies voi täysin riippumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumisestaan tai kuulumattomuudesta valita jommankumman (PeVM 10/2002 vp.). Taustalla tässä linjauksessa on nähtävä joidenkin kristillisten liikkeiden pidättyväinen suhtautuminen valan vannomiseen. Tästä näkökulmasta on siis kyse tarkennuksesta yleiseen linjaukseen erityistilanteessa. Sotilasvalassa on kyse vuosisataisesta yhteiskunnallisesta perinteestä, ei uskonnonharjoittamisesta. Sotilasvalaan liittyvän kenttähartauden osalta pätee se, mitä Yleinen palvelusohjesääntö määrää (YLPALVO 2009, 415).

Esikuntapäällikkö
Lippueamiraali

Veli-Jukka Pennala

Sotilaslakimies
Varatuomari

Antti Lehmusjärvi

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

LIITTEET

Uskonnonvapaus Suomessa, ote
Perustuslakivaliokunnan lausunto

JAKELU

TIEDOKSI



27.4.2011

CH7054
3721/69.05.01/2008

Pääesikunta
Oikeudellinen osasto
PEoik-os
PL 919
00131 HELSINKI

Pyyntö 26.1.2011

ILMAVOIMIEN ESIKUNNAN SELVITYS JA LAUSUNTO PUOLUSTUSVOIMIEN KIRKOLLISTA TYÖTÄ KOSKEVASTA OHJEISTUKSESTA JA KÄYTÄNNÖISTÄ

Ilmavoimien kirkollisessa työssä ja käytännöissä on otettu huomioon Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös 28.12.2010 (Dnrot 2878/4/08, 566/4/09 ja 3155/4/09) ja on antanut aiheen vuoden 2011 osalta varusmiehiä kouluttavien yksiköiden henkilökunnan koulutukselle.

Ilmavoimien esikunnassa ilmavoimien pappi on tehnyt selvityksen niistä toimenpiteistä, mihin Ilmavoimissa on ryhdytty negatiivisen uskonnonvapauden huomioimisessa erityisesti Puolustusvoimien järjestämissä jumalanpalveluksissa ja erilaisissa hartaustilaisuuksissa. Ilmavoimien esikunta tuo esille ilmavoimien papin esittämän pohdinnan siitä, että Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen lisäselvityspyynnössä käytetään Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta ja Suomen ortodoksisesta kirkkokunnasta nimitystä valtionkirkot. Suomessa vakiintunut käytäntö on nimittää kyseisiä kirkkoja kansankirkoiksi.

Uskonnonvapautta on sekä positiivinen että negatiivinen uskonnonvapaus. Puolustusvoimien ohjeistuksessa korostetaan nimenomaan positiivista uskonnonvapautta. Tämä tarkoittaa, että jokaisella puolustusvoimissa työskentelevällä tai palvelevalla henkilöllä on oikeus harjoittaa omaa uskontoaan. Ilmavoimissa ei ole nähty tarpeelliseksi korostaa negatiivista uskonnonvapautta. Esimerkiksi Yleinen palvelusohjesääntö määrittelee, että kansankirkkoihin kuulumattomilla on oikeus hakea vapautusta kirkollisen työn tilaisuuksista ja oppitunneilta. Pääesikunnan hallinnollisella määräyksellä määritellään, että vapautetuille on järjestettävä etiikan ja elämäntutkimuksen mukaista opiskelua valvotusti. Näin siksi, että Puolustusvoimat täyttää velvollisuuttaan antaa yleistä kansalaiskasvatusta. Jos toimitaan esimerkiksi siten, että kansankirkon jäsen pyytää vapautusta kirkollisen työn tilaisuudesta vaakaumuksensa perusteella joudutaan tilanteeseen, jossa sotilaspappi tai sotilasesimies joutuu osaltaan arvioimaan sitä rikkooko toiminnassaan yleisen palvelusohjesäännön selkeäksi määriteltävissä olevaa ohjetta.

Ilmavoimien varusmiehiä kouluttavissa joukko-osastoissa sotilaspappi pitää kirkollisen alan ensimmäisen oppitunnin alokkaille Pääesikunnan normin mukaisesti. Tunnilla kerrotaan kirkollisiin oppitunteihin ja hartaustilaisuuksiin liittyvä ohjeistus osallistumisen velvollisuudesta kansankirkkojen jäsenille tai korvaavaan ohjelmaan osallistumisesta kansankirkkoihin kuulumattomille. Negatiivisen uskonnonvapauden korostamiselle ei ole nähty tarvetta. Ilmavoimissa on vuonna 2011 aloitettu varusmiehiä kouluttavien yksiköiden henkilökunnan kouluttaminen. Koulutuksessa selvitetään positiivisen ja negatiivisen uskonnonvapauden määritelmät, uskonnonvapauslain keskeinen sisältö ja Puolustusvoimien säännökset kyseisissä asioissa. Näin varmennetaan se, että varusmieskoulutuksessa noudatetaan kaikissa asioissa uskonnonvapauslakia ja osataan toimia ristiriitatilanteissa oikealla tavalla.

Ilmavoimissa katsotaan, että kansankirkkoihin kuuluvat ja samoin muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvat tai mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomat ovat jäsenyydellään tai kannallaan osoittaneet oman vakaumuksensa. Ristiriitatilanteita syntyy muun muassa siitä, että kirkollisesta työstä vapautetut haluavat vannon sotilasvalan sotilasvakuutuksen sijaan. Valatilaisuuteen kuuluu kenttähartaus ja valan sanamuoto on paitsi yhteiskunnallinen myös uskonnollinen. Vala alkaa sanoilla: "Minä lupaan ja vakuutan kaikkivaltiaan ja kaikkitietävän Jumalan edessä olevani..." Jos katsotaan, että uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluminen tai kuulumattomuus on osoitus täysi-ikäisen yksilön vakaumuksesta, on uskontokuntaan kuulumattomien osallistuminen valaan kestävämmällä pohjalla. Mainittu tilanne uskontokuntaan kuulumattomien varusmiesten osallistumisesta valaan, mutta ei enää kirkolliseen opetukseen tai hartaustilaisuuksiin on yksilön kannalta eettisesti erittäin ristiriitainen.

Esikuntapäällikkö
Prikaatikenraali

Lauri Puranen

Sektorijohtaja
Varatuomari

Veli-Pekka Paananen

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

LIITTEET

JAKELU

Ilmavoimien Esikunta
Henkilöstöosasto
TIKKAKOSKI

Lausunto

3 (3)
CH7054
3721/69.05.01/2008

TIEDOKSI



13.4.2011

Pääesikunta
Oikeudellinen osasto
PEoik-os
PL 919
00131 HELSINKI

PEoik-os pyyntö AH 2055/ 26.01.2011

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULUN LAUSUNTO KIRKOLLISTA TYÖTÄ KOSKEVASTA OHJEISTUKSESTA

Pääesikunnan oikeudellinen osasto on pyytänyt viiteasiakirjassa Maanpuolustuskorkeakoululta lausuntoa siitä, mihin uskonnonvapautta edistäviin toimenpiteisiin eduskunnan oikeusasiamiehen päätös 28.12.2010 on mahdollisesti antanut tai antaa jatkossa aihetta.

Oikeusasiamiehen esittämä lisäselvityspyyntö koskee YLPALVO.n sanamuodon tulkintaa siitä, voivatko evankelisluterilaiseen tai ortodoksiseen kansakirkkoon kuuluvat valita hartaustilaisuuksista vapautetuille tarkoitetun ohjelman.

Maanpuolustuskorkeakoulu toteaa, että yleisesti puolustusvoimissa oikeusasiamiehen esittämä kysymys on tulkittu niin, että evankelisluterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon kuuluvat ovat ilmaisseet vakaumuksensa kirkkoon kuulumisellaan. Lähtökohtana pidetään sitä, että perustuslain 11§:n kuvaama uskonnon ja omantunnon vapaudessa on kysymys sisäkkäisistä asioista, ei erillisistä: omantunnonvapaus on uskonnonvapauden ydinaluetta. Kuuluessaan jompaankumpaan Suomen kansankirkoista henkilö ilmaisee samalla vakaumuksensa, joka ei voi olla lain tarkoittamalla tavalla ristiriidassa hänen jäsenyytensä kanssa.

Edellä kuvatun perusteella on lähdettävä siitä, että Yleinen palvelusohjesääntö (YLPALVO 2009, 447) viittaa niihin, jotka eivät kuulu evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon ja jotka perustuslain tarkoittamalla tavalla omantuntonsa vastaisesti eivät voi katsoa voivansa osallistua uskonnonharjoittamiseen.

Erikseen Maanpuolustuskorkeakoulu toteaa, että korkeakoulussa järjestettävät hartaustilaisuudet ovat vapaaehtoisia sekä henkilökunnalle että opiskelijoille.

Edellä mainitusta periaatteesta poiketaan vuosittain Maanpuolustuskorkeakoulun vuosipäivänä sekä Kadettikoulun perinnekäivänä. Molempien juhlapäivien yhteydessä järjestetään katselmus, johon soti-

HELSINKI

lashenkilöstö voidaan käskeä osallistumaan. Katselmus sisältää kenttähartauden. Tiedossa ei ole, että henkilökuntaa tai opiskelijoita olisi kieltäytynyt osallistumasta katselmuksiin omantunnonvapauteen vedoten.

Lisäksi maanpuolustuskorkeakoulu toteaa, että Laki Maanpuolustuskorkeakoulusta (1121/2008) velvoittaa korkeakoulua "kasvattamaan opiskelijat palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa".

Nykyisessä yhteiskunnassa ja kansainvälisessä vuorovaikutuksessa korostuu suvaitsevaisuus ja eri arvoperustojen sekä kulttuurien ymmärtäminen. Tähän viitataan myös opiskelijoille jaettavassa kadettiupseerin käyttäytymisohjeessa. Tulevissa tehtävissään opiskelijat joutuvat kohtaamaan erilailla ajattelevia ja uskovia ihmisiä. Näistä kohtaamisista ei voi, sen enempää kotimaassa kuin kansainvälisissä tehtävissäkään, saada vapautusta. Kasvatustehtävänsä vedoten Maanpuolustuskorkeakoulu ei pidä nykyisen ohjeistuksen muuttamista tarpeellisena.

Hallintojohtaja
Kommodori

Aulis Minkkinen

Sotilaspappi
Sotilaspastori

Janne Aalto

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

LIITTEET

JAKELU

TIEDOKSI

PEhenk-os